

نقد تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی
(کتاب یازدهم)

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 فروست:

نقد تاریخ نگاری انقلاب اسلامی (کتاب یازدهم)/تألیف مرکز اسناد انقلاب اسلامی
 تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
 ج ۲۰.

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی: ۷۵۱، ۶۶۹، ۸۰۰، ۸۳۶، ۸۴۱،
 ۸۷۶، ۸۹۸، ۹۱۱، ۹۳۰، ۹۴۱، ۹۵۵

تاریخ انقلاب: ۵۶، ۵۸، ۵۹، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۶۷، ۶۹، ۷۰، ۷۱

دوره: ۸۵، ۱۹، ۴۱، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۳۰۰۰۰ ج ۱:

ج ۲: ۳۷۰۰۰ ریال: ۶-۷، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۳۰۰۰۰ ج ۳: ۹-۱۰، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۳۰۰۰۰ ج ۴:

ج ۵: ۵۱۰۰۰ ریال: ۷-۸، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۷۰۰۰۰ ج ۶: ۱۰-۱۱، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۷۰۰۰۰ ج ۷:

ج ۸: ۷۲۰۰۰ ریال: ۱۲-۱۳، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۹: ۱۴-۱۵، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۱۰:

ج ۱۱: ۹۵۰۰۰ ریال: ۱۶-۱۷، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۱۲: ۱۸-۱۹، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۱۳:

ج ۱۴: ۸۰۰۰۰ ریال: ۲۰-۲۱، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۱۵: ۲۲-۲۳، ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۷-۸ ریال: ۶۰۰۰۰ ج ۱۶:

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: ص.ع. به انگلیسی:

ج ۲ (چاپ اول: ۱۳۸۹) (فیا)	یادداشت:
ج ۳ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیا)	یادداشت:
ج ۴ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیا)	یادداشت:
ج ۵ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیا)	یادداشت:
ج ۶ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیا)	یادداشت:
ج ۷ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیا)	یادداشت:
ج ۸ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیا)	یادداشت:
ج ۹ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیا)	یادداشت:
ج ۱۰ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیا)	یادداشت:
ج ۱۱ (چاپ اول: ۱۳۹۳) (فیا)	یادداشت:
کتابنامه	یادداشت:
نماینه	یادداشت:

موضوع: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷- مقاله ها و خطابه ها.

موضوع: ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸- مقاله ها و خطابه ها.

شناسه افزوده: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

رده بندی کنگره: DSR ۱۵۵۴/ن ۷ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۳

شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۵۷۵۵۵

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: نقد تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی (کتاب یازدهم)

تألیف: مرکز اسناد انقلاب اسلامی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۶۰۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صفحه‌آرایی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۷۴۸-۲

ISBN: 978-964-419-748-2

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۴۰۸-۵

ISBN: 978-964-419-408-5

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی،

پلاک ۱۹۵۴، مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۹۳۹۵۳۸۹۶. تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴

تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۹
طبقه، سیاست و ایدئولوژی در انقلاب ایران / دکتر حمید هوشنگی	۱۳
گذار از بحران جانشینی / علی کردی	۳۵
انقلاب ایران به روایت وادیو بی. بی. سی / جواد عربانی	۵۵
همه‌ی آدم‌های شاه / محمد حسن نیا	۸۱
خودکامگی، نوسازی و انقلاب در روسیه و ایران / مهدی احمدی	۱۰۱
زمین سوخته / مهدی حق‌بین	۱۳۱
نماینه	۱۷۵

مقدمه

نقد علمی از راهکارهای مناسب در مواجهه با آثار پژوهشی در حوزه‌های مختلف تحقیقی است که ضمن نشان دادن نقاط قوت و ضعف آثار بر غنای علوم مختلف می‌افزاید. این مسئله در حوزه‌ی علوم انسانی، به‌خصوص در رشته‌ی علوم سیاسی و تاریخ بیشتر نمایان و محسوس است. دخالت ارزش‌های فردی و گروهی در علوم انسانی باعث می‌شود تا با مطالعه‌ی برخی برداشت‌ها قالب و ذهن خواننده به سمت و سویی خاص هدایت شود. تاریخ هر جامعه‌ای برای آیندگان آن جامعه بسیار اهمیت دارد و حافظه‌ی تاریخی یک ملت می‌تواند همواره راه‌گشای آنان در برخورد با مسائل مختلف باشد. به همین دلیل اگر ثبت و ضبط این تاریخ با دقت و منطبق بر واقعیات آن جامعه انجام نپذیرد، بی‌شک تصمیم‌گیری‌ها و قضاوت آیندگان را در مورد گذشتگان خود تحت تأثیر قرار خواهد داد. در این بین، انقلاب رویدادی است که به جرأت می‌توان آن را مهم‌ترین و متحول‌کننده‌ترین رخداد در عرصه‌های مختلف هر کشور و ملتی به‌شمار آورد. تغییرات پی‌درپی و عمیق در جزئی‌ترین مسائل جامعه و تحول آنها در جهتی دیگر با سرعتی بالا و پیچیدگی جریان‌ها و افراد دخیل در آن می‌تواند زمینه‌های بسیار خوبی برای نقد آثار مربوط به آن باشد. برخی از نویسندگان داخلی و خارجی در بازگویی و تحلیل تاریخ انقلاب اسلامی ایران دیدگاه‌هایی ارائه نموده‌اند که بعضاً با واقعیت‌های این واقعه‌ی عظیم هم‌خوانی چندانی نداشته و نیاز به بررسی و نقد علمی دارند. مرکز اسناد انقلاب اسلامی به‌عنوان مرکزی تخصصی در حوزه‌ی تاریخ انقلاب اسلامی، در راستای انجام رسالت خود در مطالعه و تدوین تاریخ انقلاب اسلامی، گام دیگری در کنار فعالیت‌های پژوهشی متداول خود برداشته و طرح بررسی و نقد آثار مکتوب

درباره‌ی انقلاب اسلامی ایران را در دستور کار خود قرار داده است. این مرکز تاکنون ده مجلد از مجموعه «نقد تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی» را منتشر کرده و اینک یازدهمین کتاب از مجموعه‌ی مذکور را که شامل شش مقاله است، به علاقه‌مندان مطالعات انقلاب اسلامی تقدیم می‌کند.

اولین مقاله‌ی این مجموعه، نقد کتاب «طبقه، سیاست و ایدئولوژی در انقلاب ایران» به قلم دکتر حمید هوشنگی است. این کتاب تلاش دارد کاستی‌ها و نادرستی‌های موجود در آثار و دیدگاه‌های پیشین در تبیین انقلاب اسلامی ایران را رفع و تصویر قانع‌کننده‌تر و روشن‌تری از علل و زمینه‌های انقلاب ارائه نماید. نکته‌ی برجسته‌ی این کتاب تلاش نویسنده برای نشان‌دادن نقاط ضعف تئوری‌های به کار گرفته‌شده در تبیین انقلاب اسلامی ایران و پاسخ به سؤالاتی است که این نظریات قادر به پاسخگویی به آنها نبودند؛ هرچند که در این کتاب نیز برخی پرسش‌هایی پاسخ گذاشته شده و کاستی‌هایی وجود دارد. این کاستی‌ها توسط ناقد محترم و ذیل محورهایی چون: عدم اتقان چارچوب نظری، تقلیل‌گرایی و... بررسی شده است. در مجموع، این کتاب از جمله نمونه‌های ناکام‌مانده در نظریه‌پردازی انقلاب اسلامی ایران است. دشواری‌های نگاه از بیرون به موضوعات اجتماعی، احساسات تحلیل‌گر در خصوص رخداد انقلاب و سوگیری وی نسبت به روحانیت شیعه، عدم شناخت دقیق ایدئولوژی شیعه، استفاده از منابع دست دوم و غیرمستند و حتی اظهارات بدون سند از جمله عواملی هستند که تحقیق مذکور را از مسیر علمی خارج ساخته‌اند و آن را هم‌ردیف سایر آثاری نموده است که نتوانستند انقلاب اسلامی ایران را به خوبی تبیین نمایند.

مقاله‌ی دوم، نقد کتاب «گذر از بحران جانشینی» به قلم آقای علی کردی است. ناقد، ذیل محورهایی چون شناخت ناکافی نویسنده از واقعیات سیاسی در ایران، وجود تناقض‌ها در تحلیل، استدلال‌های ضعیف و بی‌پایه، استفاده از منابع خاص و... به نقد کتاب مذکور پرداخته است. ناقد معتقد است که صف‌بندی دوستان و دشمنان در داخل و خارج ایران، گواه این ادعاست که راه طی‌شده‌ی جمهوری اسلامی در سال‌های پس از رحلت امام خمینی، همان راه امام خمینی (ره) است.

سومین مقاله‌ی این مجموعه، نقد کتاب «انقلاب ایران به روایت رادیو بی. بی. سی» است.

از دیدگاه ناقد، این مجموعه به عنوان یک مجموعه‌ی تاریخ شفاهی رسانه‌ای، در جهت منافع و اهداف کشور انگلستان تدوین شده است و سه هدف را دنبال می‌کند: اول اثبات دوستی دولت انگلستان با مردم ایران با تکیه بر انقلاب مشروطیت و یادآوری کمک این دولت در پیروزی این نهضت. دوم تظہیر دولت انگستان و پاک نمودن ذهن شنونده‌ی ایرانی از اتهاماتی که به دولت انگلستان در مورد دخالت این دولت در تاریخ معاصر ایران وارد آمده است. و سوم نشان دادن بی‌ثمر بودن حرکت‌های مردمی ایران در جهت رسیدن به آزادی و استقلال.

وی با لحاظ این مفروضات، در محورهایی چون: تیرنهی نقش انگلستان در تاریخ معاصر ایران، گزینشی بودن روایان، خودسانسوری یا خلأهای تاریخی و... به نقد این کتاب پرداخته است.

مقاله‌ی چهارم این مجموعه نقد کتاب «همه‌ی مردان شاه» به قلم دکتر محمد حسن‌نیا می‌باشد. کینزر، مؤلف کتاب بر این باور است که شکل‌گیری گروه‌هایی با رویکرد افراطی نسبت به غرب، مولود سیاست‌های اشتباه آمریکا در جهان اسلام می‌باشد و نقطه‌ی آغاز این سیاست‌های اشتباه، کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ در ایران است. بنابراین جهت پی‌جویی و پاسخ به چرایی این رویکردهای افراطی، ماهیت آن کودتا را مورد بررسی قرار داده است. البته وی در بررسی این مقطع از تاریخ معاصر ایران، دچار برخی خطاها و سطحی‌نگری‌ها شده است که ناقد محترم، ذیل محورهایی چون یک‌سونگری نویسنده، بزرگ‌نمایی نقش سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه در آن کودتا، عدم تطابق عنوان کتاب با محتوا، عدم آگاهی و اشراف نویسنده به تحولات تاریخ معاصر ایران، تناقض‌گویی‌ها و... به نقد این کتاب پرداخته است. ناقد بر این باور است که این کتاب از حیث تاریخی آن اندازه اهمیت ندارد که مورد توجه قرار گرفته است. دلیل این توجه، شرایط خاص کشور آمریکا بود که متأثر از فضای پس از یازده سپتامبر ۲۰۰۱ می‌باشد.

مقاله‌ی پنجم به نقد کتاب «خودکامگی، نوسازی و انقلاب در روسیه و ایران» اختصاص یافته که به قلم آقای مهدی احمدی نوشته شده است. پرفسور «تیم مک‌دانیل» با انجام دو مورد واکاوی (روسیه‌ی سده‌ی نوزدهم و ایران در میانه‌ی سده‌ی بیستم) می‌خواهد ثابت کند

که نوسازی خودکامگی راه مشخص و البته پرتناقضی به سوی مدرنیته است و سرانجام به انقلاب اجتماعی خواهد انجامید. مؤلف کتاب با بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های دو کشور ایران و روسیه، نشان می‌دهد که دولت‌های دارای پایگاه محدود، خودمختار و اقتدارطلب - نظام‌های سلطنتی نیکلای دوم و محمدرضا شاه - با دست‌زدن به نوسازی از بالا بدون ائتلاف با طبقات و نخبگان اجتماعی در واقع گور خود را کنده‌اند. عدم درک درست نویسنده از انقلاب اسلامی ایران و نیز انقلاب اکتبر ۱۹۱۷م روسیه، بی‌توجهی به نقش رهبری در انقلاب اسلامی، تفسیرهای نادرست از تحولات تاریخی ایران، عدم شناخت کافی از جامعه و گروه‌های اجتماعی در ایران و... از جمله ایراداتی است که ناقد بر این کتاب وارد کرده است.

مقاله‌ی ششم این مجموعه، به نقد رمان «زمین سوخته» اختصاص یافته است که توسط آقای مهدی حویین نوشته شده است. رمان زمین سوخته، اولین رمان جنگ و اثری گزارش‌گونه از جنگ است. نویسنده‌ی کتاب در مخالفت با تئوری لزوم گذشت زمان از وقوع یک حادثه‌ی تاریخی برای نگاه داستانی به آن، در بحبوحه‌ی آغازین روزهای جنگ تصمیم می‌گیرد رمانی درباره‌ی جنگ حمیلی خلق کند. راوی «زمین سوخته»، چشم ناظر و شاهد وقایع رمان است. او همه‌ی وقایع را شرح می‌دهد، بی‌آنکه خود، کاری انجام دهد. از خرابی و ویرانی جنگ می‌گوید و تمام آدم‌ها اعم از بسیجیان و نظامیان و یا خائنان و وطن‌فروشان را از نظر می‌گذراند، اما کسی را مقصر قلمداد نمی‌کند. همه‌ی آنچه هست، رو می‌کند تا خواننده خود نتیجه بگیرد. ناقد محترم ذیل دو عنوان کلی نقد ادبی و نقد محتوایی، به نقد این اثر پرداخته است و در قسمت نقد محتوایی، نقدهایی چون: «شتاب‌زدگی و غیرمحققانه بودن»، «نگاه غیرارزشی به دفاع مقدس»، «روایتی تلخ بدون ثبت حمله‌افزینی‌ها»، «روایتی از تسلیم و بی‌تفاوتی» و «تحریف تاریخ دفاع مقدس» بر آن وارد کرده است.

در پایان، ضمن تشکر از همه‌ی ناقدان محترم، از ناظران علمی اثر آقایان: دکتر اکبر اشرفی، داوود قاسم‌پور، دکتر پرهام حکیمیان علی‌کردی و نیز همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری و انتشارات قدردانی می‌شود.